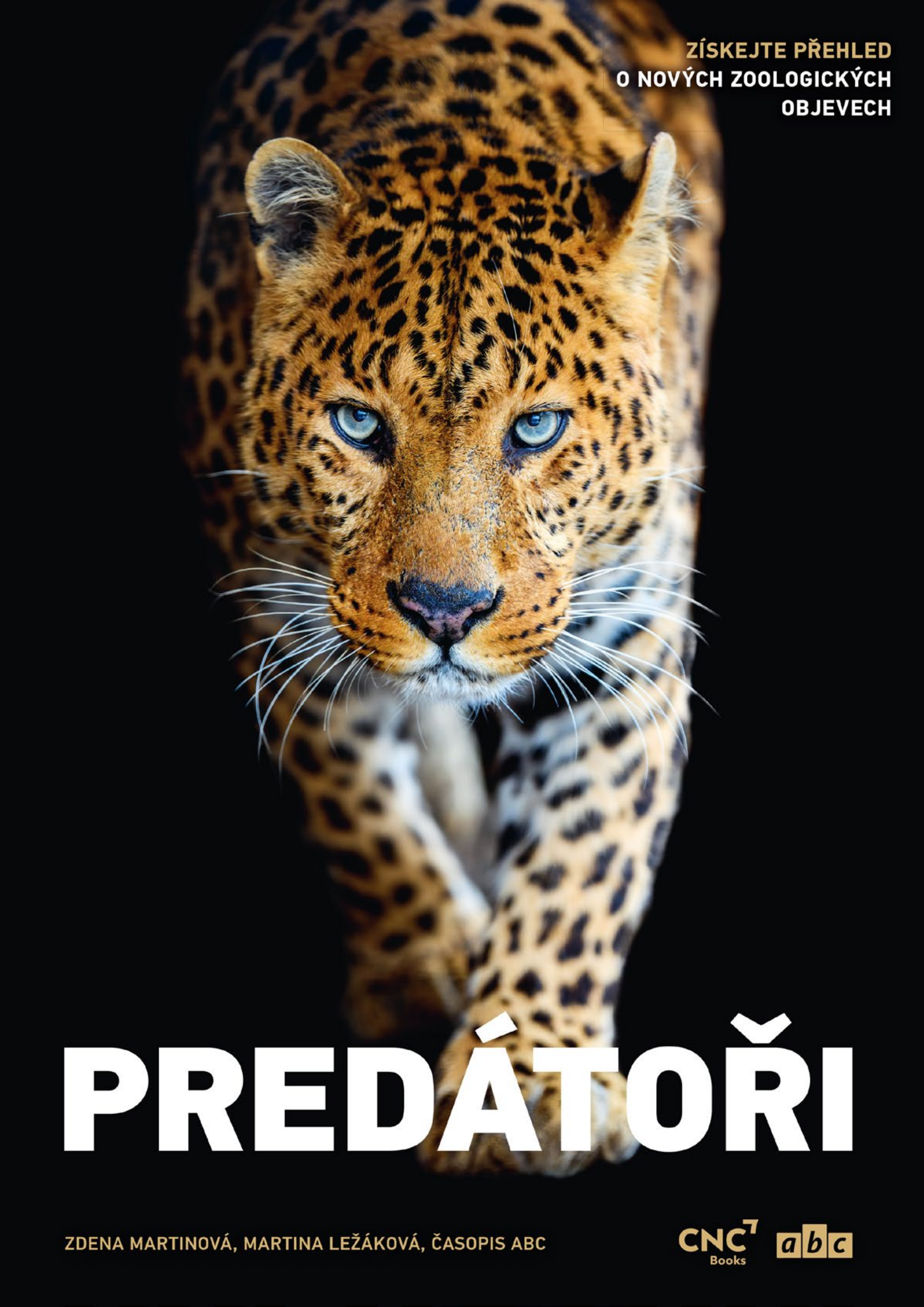

ZÍSKEJTE PŘEHLED
O NOVÝCH ZOOLOGICKÝCH
OBJEVECH

PREDÁTOŘI

ZDENA MARTINOVÁ, MARTINA LEŽÁKOVÁ, ČASOPIS ABC

CNC⁷
Books

abc

PREDÁTOŘI

ZDENA MARTINOVÁ, MARTINA LEŽÁKOVÁ, ČASOPIS ABC

Predátoři

Vyšlo také v tištěné verzi

Zdena Martinová, Martina Ležáková, časopis ABC

Predátoři – e-kniha

Copyright © CZECH NEWS CENTER a. s., 2025

Všechna práva vyhrazena.

Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

KRÁSNÍ ZABIJÁCI Z ČASOPISU ABC

Časopis ABC už vám představil tematické soubory Vesmír a Dinosauři. Oba vyšly v časopiseckém i knižním formátu. Nyní přidáváme třetí soubor, který jsme nazvali Predátoři. Stejně jako oba předešlé vznikl z původních článků z časopisu ABC za poslední dekádu, které jsme pečlivě vybrali, zaktualizovali, doplnili a dali jim novou grafickou podobu.

Predátor je živočišný druh, který loví jiné živočichy, usmrcuje svou kořist a konzumuje ji jako svou potravu. Podle takové definice najdete v přírodě predátory napříč celou živočišnou říší od mikroskopických organismů přes hmyz, ryby, ptáky až po člověka. Pro potřeby speciálu jsme si definici museli zúžit. Zaměřili jsme se především na šelmy, tedy dravé savce. Ale pozor, ne všechny šelmy se živí predací (lovem kořisti). Některé jsou dokonce striktními býložravci jako třeba panda velká, takže mezi predátory nepatří. Průnik mnohých predátorů a šelem je našťastí dostatečně široký a navíc tvoří vizuálně nejatraktivnější a nám lidem i nejsympatičtější skupinu zvířat. Ke všem těm kočkám, psům či promykám jsme přidali všežravé šelmy medvědy nebo občasné predátory primáty, kteří si lovem pouze zpestřují jídelníček. A v rámci třídy savců jsme přidali také dravé kytovce.

Věřím, že jsme tím vytvořili atraktivní soubor článků, který si se zájmem přečtou nejen pravidelní odběratelé ábíčka, ale i další čtenáři. Časopis **abc** je primárně určen dětem na druhém stupni základních škol, ale často jej čtou i dospělí. Zabýváme se popularizací vědy v širokém záběru témat a nezdá se, že bychom jediní na českém mediálním trhu, kdo články o konkrétním výzkumu přinášejí. Důvodem, proč o tom kterém zvířeti píšeme, není jeho roztomilost nebo momentální popularita, ale závěr aktuálního vědeckého výzkumu, který se k němu váže. V této knize vám tak můžeme předložit velikou a rozmanitou porci vědeckých poznatků.

Nechte chvíli své všední starosti stranou a vydejte se s námi na dobrodružnou výpravu za predátory do různých koutů světa. Za zvířaty, z nichž drtivou většinu téměř určitě ve volné přírodě nikdy nespátíte. Za zabijáky, kteří nás od nepaměti fascinují svou silou, mrštností i podmanivou krásou.

šéfredaktor ABC
Zdeněk Ležák

VELKÉ KOČKY

- 8 LEV A TULIVÝ HORMON • Z nevrlého krále hravým koťátkem
- 20 POSLEDNÍ ÚTOČIŠTĚ • Kolik levhartů vlastně přežívá?
- 30 NEJOTUŽILEJŠÍ KOČKA • Komplikovaná ochrana irbise
- 64 VZDUŠNÝ AKROBAT • Záhada tchajwanského levharta
- 98 SCÉNÁŘ PRO JAGUÁRY • Přežijí klimatickou změnu?
- 108 BÍLÍ LVI • Hvězdný dar bohů
- 114 ČERNÝ PANTER • Po 100 letech znovu v Africe
- 124 NEVIDITELNÁ ŠELMA • Proč je tygr oranžový
- 150 SKVRNITÝ RYBÁŘ • Levhart loví i v bahně

MALÉ KOČKY

- 40 PORAŽENÁ PUMA • Která šelma je silnější?
- 52 POSTRACH KRÁLÍKŮ • Půvabný rys iberský
- 72 HLEDÁ SE KOČKA • Naše nejtajemnější šelma
- 80 PŘEHLÍŽENÉ ŠELMY • Malé kočky si rozdělily Indii
- 90 VÝSKOK S OBRATEM • Karakal loví ptáky v letu
- 132 GEPARDÍ UCHO • Tajemství nejrychlejší kočky
- 142 KOČKA NA STŘEŠE SVĚTA • Nová populace manulů

PSOVITÉ ŠELMY

- 50 NEÚSPĚŠNÝ LOV • Šakal versus straky
- 60 VLČÍ DÉMONI • Záhada černého zbarvení
- 68 LIŠKY VE MĚSTĚ • Nový domov pro divoké šelmy
- 84 DOBRÝ LOV • Psi hyenovi opisují od gepardů
- 104 ZPÍVAJÍCÍ PES • Ztracený a zase nalezený
- 128 MOC VELKÝ DINGO • Jak lidé zvětšili divoké psy

MEDVĚDI

- 34 ZLATÝ MEDVĚD • Skutečný medvídek Paddington
- 76 MEDVĚD PIZZLY • Symbol tající Arktidy
- 136 MEDVĚDÍ PODPIS • Značkování v zemi věčného ledu

HYENY

- 38 ÚTOČNÁ SKUPINA • Lvi ustupují hyenám
- 118 AGRESIVNÍ KRÁLOVNY • Klanům hyen vládou samice

PROMYKY

- 56 LÁSKA A VÁLKA • Jak mangusty hledají partnera
- 146 VÁLEČNÝ TANEC • Surikaty zastrašují své sousedy

KUNOVITÉ ŠELMY

- 92 SILÁK ROSOMÁK • Obávaná malá šelma

VAČNATCI

- 14 ZMLSANÍ ĎÁBLOVÉ • Největší draví vačnatci
- 110 TEČKOVANÍ DRAVCI • Příliš nebojácní kunovci

PLOUTVONOŽCI

- 24 MOŘSKÝ LEVHART • Tuleň leopardí na lovu

KYTOVCI

- 44 SUPERLOVCI KOSATKY • Uloví i největší zvíře na Zemi

PRIMÁTI

- 152 PREDÁTOŘI PRIMÁTI • Šimpanzi válčí i loví
- 158 VĚDOMOSTNÍ KVÍZ

STR. 146

Z nevrlého krále hravým kotátkem

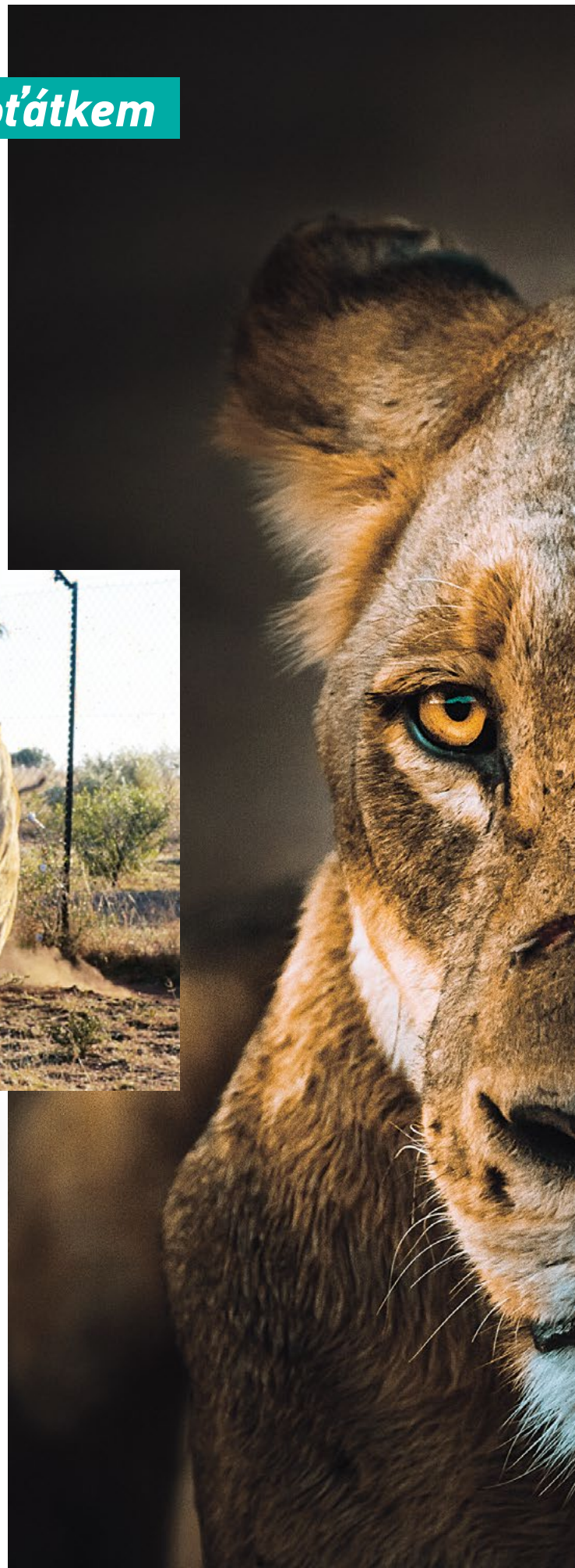
LEV

A TULIVÝ HORMON

Lvi si po vstříknutí oxytocinu hrají s oblíbenou hračkou, kterou je dýně

SPREJ DO NOSU,
ABY NA SEBE LVI BYLI
HODNĚJŠÍ A MOHLI ŽÍT
V MALÝCH REZERVACÍCH?
JE VLASTNĚ SMUTNÉ, ŽE
SE K TAKOVÉMU VÝZKUMU
MUSELI VĚDCI VŮBEC
UCHÝLIT.

Po tygrovi je lev
pustinný druhá největší
žijící kočka. Samec
váží až čtvrt tuny,
samice 165 kg

Kořistí lvů se mohou stát i sloní mláďata

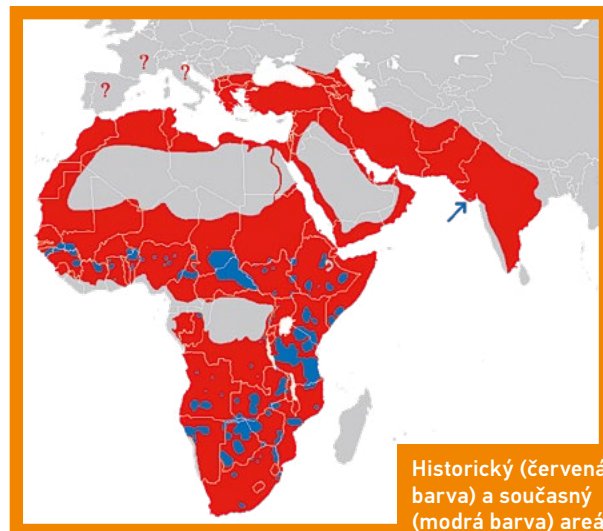

vi jsou ze všech kočkovitých šelem nejvíc společenští. Současně jsou to ale vysoce teritoriální šelmy, které agresivně střeží hranice svého území. Případný narušitel musí počítat s tím, že se pravděpodobně dočká seriózně vedeného útoku ze strany domácích. Boj mezi lvý je přitom velice drsný, jediným máchnutím tlapy si mohou uštvět vážné až smrtelné zranění.

TĚSNÉ SOUŽITÍ

Vysoká míra vnitrodruhové agresivity u vrcholového predátora, který v divočině obývá velká teritoria, dává smysl. Problém ale je, že lvům doslova mizí

Lvice může porodit až čtyři mláďata

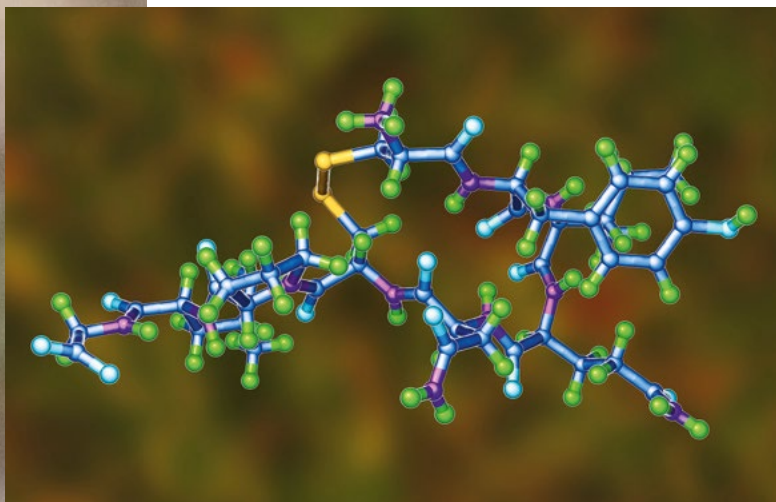

Historický (červená barva) a současný (modrá barva) areál výskytu lvů

MOLEKULA S PŘEZDÍVKAMI

Se zajímavou, i když z praktického hlediska poněkud problematickou myšlenkou přišel tým vědců vedený biologem Craigem Packerem a neurovědkyní Sarah Heilbronnerovou z americké Minnesotské univerzity. S nadějí, že divoké a nevrle lvy posunou směrem k hravým koťatům, která by měla větší šance na přežití, na ně použili tulivý hormon. To samozřejmě není žádný oficiální název, jen výstižná přezdívka chemické sloučeniny jménem oxytocin.

Také se mu říká hormon lásky nebo hormon důvěry.

Model molekuly hormonu oxytocinu

Lvi jsou smečkové šelmy, ale vyskytují se i samotářsky nebo v páru žijící jedinci

půda pod nohama. Jejich současný areál výskytu v Africe je ve srovnání s tím historickým skoro zanedbatelný a stále se zmenšuje. Lvi smečky jsou tak uměle tlačeny k těsnějšímu soužití v rezervacích, národních parcích nebo zoo parcích. A v takovém prostředí může vzájemná nevraživost lvy velmi ohrožovat. Jenže co s tím, když africká města neustále rostou a lvy vytlačují?

LÁSKA RODIČOVSKÁ I PARTNERSKÁ

Oxytocin je hormon, který se přirozeně vyskytuje v těle savců včetně člověka. Hraje důležitou fyziologickou roli například při porodu a kojení, ale ovlivňuje také chování. Mezi rodiči a jejich potomky nebo mezi partnery pomáhá vytvářet citová pouta. U lidí je také spojován s takzvaně „prosociálním“ chováním, protože podněcuje empatii, ohleduplnost, velkorysost a důvěru. Takže pokud vůbec existuje něco, po čem by k sobě lvi byli tolerantnější, oxytocin je zřejmě ten nejlepší kandidát.

Lev je kočkovitá
šelma s nejvýraznější
pohlavní dvojtvárností.
Samce od samic
odlišuje mohutná hříva

SPOLEČENSKÁ KOČKA

Ze všech kočkovitých šelem jsou lvi nejvíce sociálním druhem. Žijí ve smečkách tvořených především vzájemně si příbuznými zvířaty a jejich potomky. Typická velikost lví smečky je 15 zvířat, ale byly pozorovány i smečky o více než 30 jedincích. Zejména lvice přitom předvádějí vysokou míru kooperativního chování, když společně loví, vychovávají mláďata a brání teritorium. Samci lvů zase mezi sebou uzavírají pevná přátelství, a to i v případě, že si nejsou příbuzní.

➤ PŘÍMO DO NOSU

Letní měsíce roku 2018 a 2019 proto tým vědců strávil dost neobvyklým způsobem. V rezervaci Dinokeng v Jihoafrické republice lákali lvy na syrové maso a přes plot se jim snažili do nosu vstříknout dávku oxytocinu. K tomu používali zařízení podobné starým rozprašovacím lahvičkám na voňavky. Proč tak složité, proč vědci jednoduše nepřimíchali tulivý hormon přímo do masa? Podání přes nosní sliznici bylo nutné k tomu, aby se molekuly oxytocinu po trojklanném nervu dostaly přímo do mozku. Tam by je jinak nepustila takzvaná hematoencefalická bariéra, která odděluje vnitřní prostředí mozku od cévního systému a která dovoluje jen omezený přenos různých látek.

ZMĚKLÍ A ZKLIDNĚNÍ

Výsledky studie nyní vědci zveřejnili. S tím, že u celkem 23 lvů pozorovali, že oxytocin na ně skutečně účinkuje. Tito lvi byli k jiným lvům přátelštější než dříve a méně často je napadali. „Mohli jste sledovat, jak okamžitě změkli, jejich výraz se změnil ze sraštělého a agresivního na klidný výraz. Úplně se uvolnili. Bylo to úžasné,“ říká Sarah Heilbronnerová. Sociální toleranci vědci měřili i s pomocí oblíbené hračky lvů - dýně. Lev ošetřený oxytocinem k sobě a své hračce nechal přiblížit jiného lva v průměru až na vzdálenost 3,5 metru. Bez oxytocinu byl průměr 7 metrů.

Lovecká průprava zabere lvičatům skoro dva roky. Teprve pak jsou schopna samostatně lovit

Řev lvů se donese až na osmikilometrovou vzdálenost

Lvi jsou aktivní lovci, ale nepohrdnou ani mršinami

JÍDLO JE JÍDLO!

Pokusy s hračkami vypadají nadějně, ale že působení oxytocinu má své meze, dokázal druhý typ experimentů – se žrádlem. Pokud bylo na scéně maso, chovali se lvi k sobě úplně stejně nevráživě, ať už dostali skutečný oxytocin, nebo jen neúčinnou kontrolní látku. Třetí typ pokusů ale už zase vyšel optimisticky: Oxytocinem ošetření lvi totiž přestali odpovídat řvaním na řev cizích lvů. Na rozdíl od těch neošetřených, kteří ve stejné situaci vyřváli z plných plic.

BUDOUČNOST LVŮ?

Vědecký tým hodlá s výzkumem pokračovat. Lvi, se kterými pracovali dosud, byli jedinci zachránění z cirkusů a válečných zón. Doufají však, že podobně jako na ně bude oxytocin působit na lvy z divočiny. Těm by pak mohl pomoci přizpůsobit se novému sociálnímu prostředí tím, že budou zvědavější a pozitivnější vůči cizím lvům, se kterými si snadněji vytvoří společenské vztahy. Což bude zřejmě pro přežití lvů v budoucnosti čím dál důležitější. Bohužel. ●

V Austrálii d'áblové vyhnuli asi 400 let před příchodem Evropanů, v Tasmánii stále přežívají

Na rozdíl od psovitých šelem si d'ábel umí přidržovat potravu předními tlapkami

Největší draví vačnatci ➤

TASMÁNŠTÍ ĎÁBLOVÉ JSOU V NĚČEM
PODOBNÍ LIDEM – MAJÍ POŘÁDNĚ
MLSNÝ JAZÝČEK. A OHROŽUJE JE
NEBEZPEČNÁ RAKOVINA.

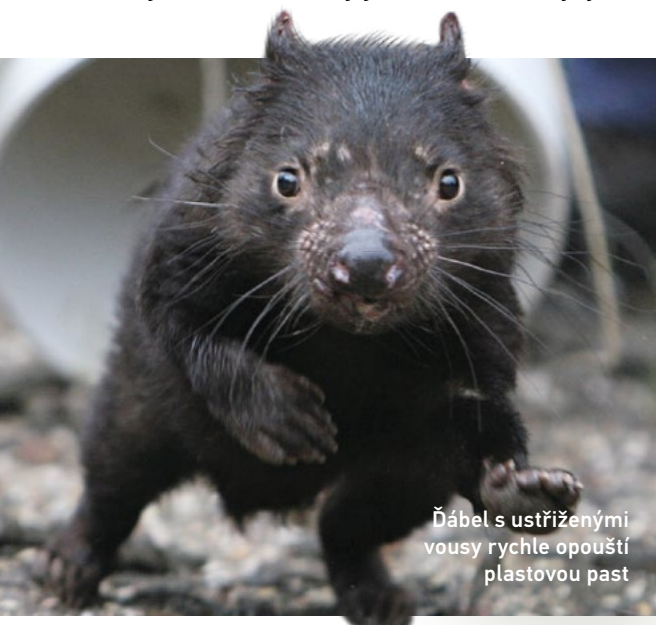

ZMLSANÍ ĎÁBLOVÉ

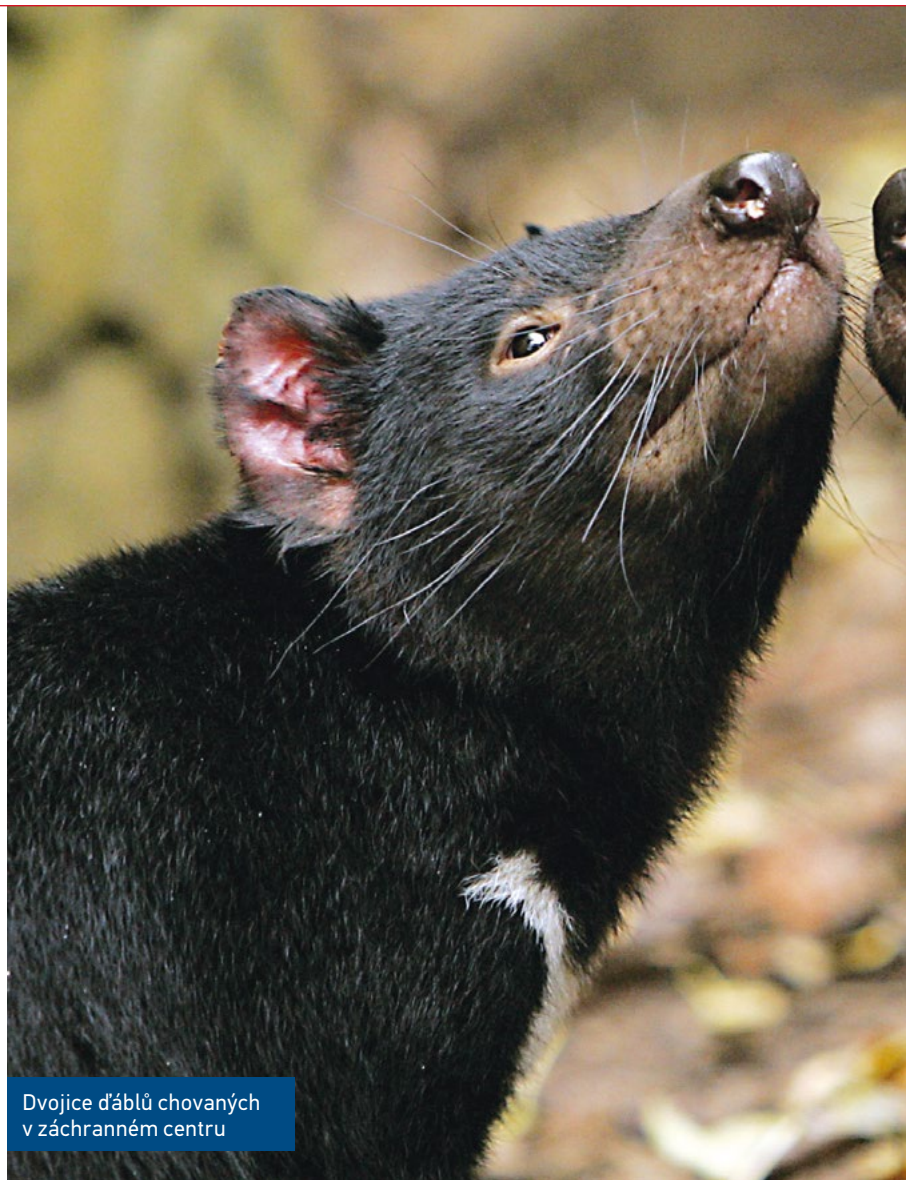
➤ **Ď**ábel medvědovitý (*Sarcophilus harrisii*), známý také jako tasmánský čert, je považován za vrcholového predátora Tasmánie. Dokáže ulovit i menší druhy klokanů a vombatů, před loveckou aktivitou však obvykle dává přednost zdechlinám. Mrchožrouti mají jednu výhodu – k získání potravy nemusejí vynakládat energii jako při lovu. Jenže mršiny se v přírodě neválejí na každém kroku, což vede k tomu, že mrchožrouti nebývají moc vybíraví. Musí brát to, co zrovna je. Jak se ale ukázalo, ďáblové jsou výjimkou.

ZÁCHRANNÉ CHOVY

Zkoumat ďáblů ve volné přírodě je náročné. Jsou ohroženi vyhynutím – může za to smrtelná, vysoce nakažlivá rakovina tváře. Zabránit šíření této nemoci je téměř nemožné. Ochránáři proto z dosud zdravých zvířat založili v kontrolovaných přírodních podmínkách několik záchranných chovů. Aby se v nich ďáblům dařilo a množili se, potřebovali mimo jiné dokonale znát jejich stravovací návyky.

Ďábel s uštěřenými vousy rychle opouští plastovou past

Dvojice ďáblů chovaných v záchranném centru

Vzájemné kousání je běžným komunikačním prvkem ďáblů. Bohužel se jím z jednoho zvířete na druhé přenášejí rakovinné buňky

STŘÍHÁNÍ VOUSŮ

Zjistit, čím se ďáblové v přírodě nejčastěji živí, není úplně snadné. Jednou z velmi přesných metod je rozbor trusu, ten ale prozradí jen to, na čem si ďábel pochutnal naposledy. Vědci proto zvolili jinou metodu. V několika oblastech Tasmánie naličili na ďáblů průchozí pasti – jakési plastové roury. Odchytili tak celkem 71 jedinců, jimž opatrně odstříhli těsně u tlamy nejdelší vibrisy (hmatové vousy) a zase je pustili.

POHLED DO MINULOSTI

Vibrisy mají (podobně jako třeba lidské vlasy) jednu důležitou vlastnost: Po celou dobu růstu se do nich ukládají chemické látky obsažené v potravě. A protože rostou dlouho, několik měsíců až rok, jejich chemický rozbor prozradí vědcům, co všechno živočich během té doby sežral. Je to taková živá kronika – čím blíž ke špičce vousu, tím starší záznamy jsou v něm obsažené.

Potravu požírají i s chlupy a kostmi